

УДК 327

ТРАНСКОРДОННИЙ ТУРИЗМ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Юліана Мігущенко

*Регіональний філіал Національного інституту
стратегічних досліджень у м. Львові,
вул. Братів Тершаківців, 2а, м. Львів, Україна, 79005, тел. (032) 275-00-31,
e-mail: miglyana2003@yahoo.com*

Розглянуто передумови розвитку транскордонного туризму між Україною та Польщею, проаналізовано транскордонне туристичне співробітництво, окреслені його форми та напрями, здійснено моніторинг візової політики та охарактеризовано туристичні обміни між країнами. Дослідження розвитку транскордонного туризму як пріоритетного напрямку економічної та інвестиційної діяльності у прикордонних регіонах України та Польщі дало змогу виявити низку проблем та перешкод, для подолання яких важливими є консолідація зусиль державних та місцевих органів управління та ініціативність і активність місцевих громад у межах українсько-польського транскордонного регіону.

Ключові слова: транскордонний туризм; транскордонне співробітництво; візова політика; малий прикордонний рух; турист; транскордонні програми та проекти.

Вступ та постановка проблеми. На сучасному етапі серед основних видів міжнародних послуг найвищі темпи зростання спостерігаємо у туризмі. Позитивна динаміка розвитку туристичної діяльності (в докризовий період 2009–2013 рр.) у нашій країні поєдналася з недостатньо ефективним використанням потенціалу туризму, порівняно з європейськими країнами, зокрема з Польщею. Наближення кордонів країн-членів ЄС до України, поступова лібералізація візового режиму, подібність природно-рекреаційних ресурсів, історична та культурна спільність, родинні зв'язки, тривале двостороннє економічне співробітництво, реалізація масштабних проектів у гуманітарній сфері (зокрема Євро–2012) створюють передумови використання конкурентних переваг туристичного потенціалу України та Польщі на рівні транскордонного співробітництва.

В умовах війни України з Російською Федерацією та анексії Криму кількість іноземних туристів, які прибувають в Україну, скоротилася майже вдвічі: туристи розглядають нашу країну як країну військового конфлікту. Проте військова операція охоплює менше 10 % території України і знаходиться достатньо віддалено від кордону України з країнами-членами ЄС. У цій ситуації необхідно посилювати транскордонне співробітництво у сфері туризму в межах транскордонного регіону України та Польщі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у вирішення проблем забезпечення конкурентоспроможності туризму здійснили вітчизняні та

зарубіжні науковці А. Александрова, М. Біржаков, М. Жукова, В. Квартальнов, Т. Ткаченко, І. Школа. Напрями і форми поглиблення українсько-польського співробітництва, в тому числі транскордонного, висвітлені у працях П. Беленького, М. Боруцака, В. Борщевського, М. Долішнього, Є. Кіш, В. Кравціва, Н. Мікули, В. Пили, Р. Федана, О. Чмир, В. Засадко. Проте питанням розвитку та проблемам українсько-польського транскордонного туризму приділено недостатньо уваги в сучасних наукових дослідженнях.

Метою статті є виявлення об'єктивних передумов, напрямів та форм транскордонного туристичного співробітництва, визначення проблем та перешкод розвитку транскордонного туризму між Україною та Польщею.

Результати дослідження. Для двостороннього співробітництва в туристичній сфері економік сусідніх країн особливої важливості набуває забезпечення конкурентоспроможності співробітництва в прикордонних регіонах у формі транскордонного туризму як виду міжнародного туризму, відмінного за мотивацією, тривалістю та локалізацією здійснення.

Закон України «Про туризм» наводить таке визначення поняттю туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [3].

Туризм поділяють за територіальною ознакою на внутрішній туризм та зовнішній, або міжнародний туризм. На нашу думку, транскордонний туризм можна розглядати як окремих підвид міжнародного туризму – подорож особи з постійного місця проживання у межах транскордонного регіону, що передбачає перетин кордону сусідніх держав з пізнавальною, відпочинковою, оздоровчою чи іншою метою на термін від однієї доби до року без здійснення оплачуваної діяльності.

Компаративний аналіз теорій конкурентних переваг туристичного співробітництва теоретично доводить вищий рівень конкурентоспроможності транскордонного туристичного ринку, оскільки бар'єри здійснення подорожей у межах прикордонних регіонів сусідніх країн є меншими, ніж на подорожі до інших країн через меншу економічну (витрати часу та коштів) та культурну (історична та культурна подібність) дистанцію, відносно зручне транспортне сполучення (сприятливе географічне розташування на перетині транзитних міжнародних автомобільних, залізничних та авіаційних шляхів, проходження територією транскордонного регіону міжнародних транспортних коридорів), а також недостатньо виражений чинник сезонності.

Важливими передумовами розвитку транскордонного туризму між Україною та Польщею, які забезпечують вищий рівень конкурентоспроможності порівняно з міжнародним туризмом, вважають такі:

1. Природно-кліматичні особливості та природно-ресурсний потенціал, що забезпечують можливість розвитку різних видів сезонного та несезонного туризму в межах транскордонного регіону. У межах українсько-польського транскордонного регіону діє 10 національних парків: 4 – у польській частині (Поліський, Розточанський, Мазурський, Бещадський) та 6 – в українській

(Шацький, Яворівський, Бескиди Сколівські, Синевирський, Ужанський, Карпатський біосферний заповідник). Завдяки складному рельєфу та різноманітності природних ресурсів є потенціал для розвитку різних видів активного туризму: гірськолижний туризм, рафтинг, спелеотуризм, альпінізм, пішохідний та спортивний кваліфікаційний туризм, велотуризм, дельтапланеризм, мото- та автотуризм та ін. Запаси унікальних мінеральних ресурсів лікувального призначення та нагромаджена матеріально-технічна база рекреації (оздоровчі, санаторно-курортні заклади) сприяють розвитку медичного та санаторно-курортного туризму.

2. Наявність унікальних історичних, архітектурних та культурних пам'яток, спільність історичних подій та видатних постатей, що становить цінність для розвитку пізнавального туризму в межах українсько-польського транскордонного регіону (об'єкти внесені до Списку світової спадщини ЮНЕСКО – Блізно, Гачув, Львів, Замость, значна кількість пам'яток замково-палацової та релігійної культури) та створюють умови для розвитку спільних транскордонних туристичних продуктів та маршрутів.

3. Значна кількість різноманітних закладів розміщення туристів (готелі, хостели, агросадиби, бази відпочинку та ін.) будь-якого цінового рівня.

Показовим чинником, який свідчить на користь розвитку транскордонного туризму, є позитивна динаміка туристичних обмінів між Україною та Польщею 2005–2015 рр. (рис. 1). У докризовий період (2008–2009 рр.) спостерігали зростання обсягів туристичних потоків в обидві країни. Проте у кризові 2014–2015 рр. кількість іноземних туристів, які прибували до України, зменшилася майже вдвічі, хоча у Польщі продовжує зростати. Частка польських туристів у загальному обсязі в'їзного потоку в Україну до 2008 р. становила близько 20 %, в наступні роки – на рівні близько 10 %. Зазначимо, що у важкі для України 2014–2015 рр. частка польських туристів помітно зросла, а це засвідчує: польські туристи почувають себе безпечно в Україні, незважаючи на складу військову ситуацію в окремих регіонах країни. Наголосимо, що частка українських туристів у в'їзному потоці іноземних туристів до Польщі теж впевнено зросла з 2009 р. з 7 % до 11,8 %.

Обсяги туристичних потоків між Україною та Польщею значно більші, ніж туристичні обміни з іншими країнами, а зростання динаміки туристичних обмінів властиве саме прикордонним регіонам, що підтверджує доцільність активізації українсько-польського транскордонного туристичного співробітництва.

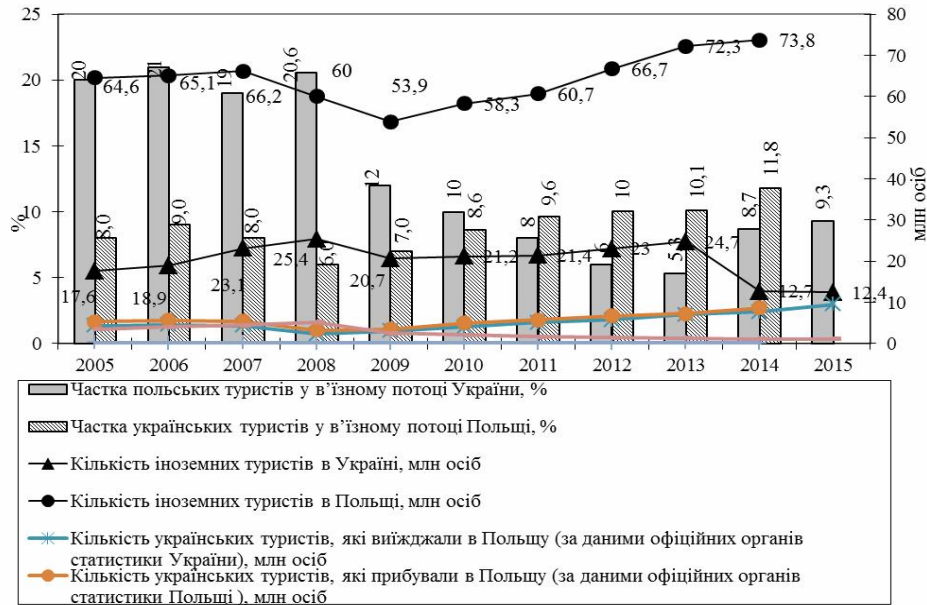

Рис. 1. Динаміка туристичних обмінів між Україною та Польщею, 2005–2015 рр.
[власна розробка]

Інтенсивність прикордонних туристичних обмінів підтверджується даними Львівського центру туристичної інформації (рис. 2).

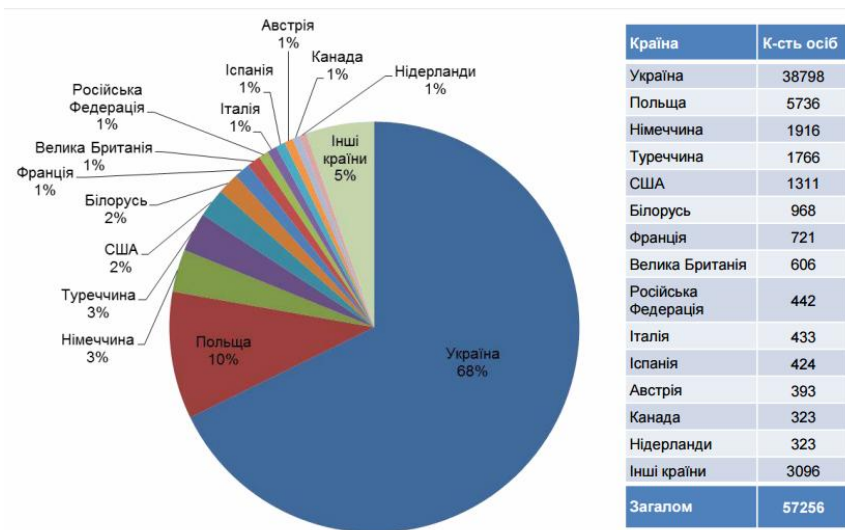

Рис. 2. Географія відвідувачів міста Львова, 2015 р. (за даними звернень до Львівського центру туристичної інформації) [5]

Як бачимо, 2015 р. частка польських туристів у загальній кількості туристів, які звернулися до Львівського центру туристичної інформації, є найбільшою і становить 10 %, або понад 5,5 тис. осіб.

Наступним чинником, який сприяє розвитку транскордонного туризму, в тому числі і закупівельного туризму та туризму «вихідного дня», є безвізовий режим в'їзду (до 90 діб протягом 180-ти діб) в Україну для громадян країн ЄС, в тому числі і для громадян Польщі. Протилежний бік питання – це візовий режим для українців. Проте тут також є позитивні зрушення.

По-перше, Польща є лідером серед країн Шенгенської угоди за кількістю виданих віз громадянам України, у тім числі довготермінових (рис. 3).

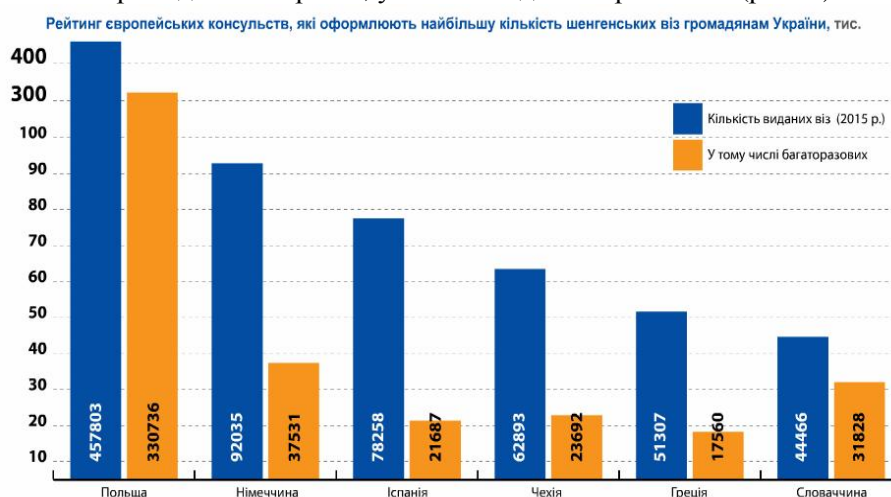

Рис. 3. Рейтинг європейських консульств за кількістю оформлених шенгенських віз громадянам України (у тис.), 2015 р. [4]

До 2013 р. польські консульства в Україні намагалися демонструвати «добру статистику» видачі віз. Отож видавали не довші візи, ніж річні, замість справді довгострокових віз на термін від 2-х до 5-ти років.

Завдяки тиску з багатьох сторін, публічності та розголосу проблеми в українських медіа, підтримці багатьох польських парламентарів, візова політика Польщі змінилася в напрямку видачі довгострокових віз. І на виконання рекомендації Консульського департаменту МЗС Польщі від 8 серпня 2013 р. у частині збільшення кількості багаторічних віз (2–5 років) консульські установи з 2014 р. перейшли до практики видавання віз:

- дворічних і п'ятирічних – громадянам України, репатрійованим з території Польщі на підставах угод між СРСР і польською владою від 1944 і 1945 року;
- дворічних віз – громадянам України, які без порушень використали принаймні дві туристичні візи, з них щонайменше одна видана польським консулом;
- дворазових терміном дії до 6-ти місяців у випадку підтвердження оплати турпослуги на території Польщі [1].

Візова політика консульських установ Республіки Польща в Україні відображає тенденцію до зростання кількості виданих довгострокових віз. З таблиці 1 бачимо, що найбільше віз видають консульські установи, розміщені у прикордонних регіонах, зокрема у Львові (загалом віз «С» видано 232 228) та Луцьку (121 091). Чітко простежується якісна зміна у кількості виданих

довготривалих віз на термін 3–4 та 4–5 років, зокрема, залежно від регіону зростання кількості виданих віз, становило від 247 % (Київ) до 733 % (Луцьк).

Таблиця 1

Візова статистика консульських установ Республіки Польща в Україні, 2013–2014 рр. [1]

Місто	2013	2014	Зміна у %	
КИЇВ				
Видано загалом віз «С»	85995	89826	+4	
Термін візи (тривалість)	До 1 року	25 106	29 104	+16
	1–2 роки	5 228	14 211	+172
	2–3 роки	1 069	3 022	+183
	3–4 роки	140	486	+247
	4–5 років	487	2 098	+331
ХАРКІВ				
Видано загалом віз «С»	40 302	38 790	-4	
Термін візи (тривалість)	До 1 року	14 500	7 571	-48
	1–2 роки	2 891	12 400	+329
	2–3 роки	399	1 791	+349
	3–4 роки	78	384	+392
	4–5 років	135	234	+73
ОДЕСА				
Видано загалом віз «С»	26 626	24 135	-9	
Термін візи (тривалість)	До 1 року	24 671	20 356	-17
	1–2 роки	1 450	2 785	+92
	2–3 роки	269	423	+57
	3–4 роки	129	273	+112
	4–5 років	107	298	+178
ВІННИЦЯ				
Видано загалом віз «С»	40 012	53 981	+35	
Термін візи (тривалість)	До 1 року	23 173	23 574	+1
	1–2 роки	3 380	12 774	+378
	2–3 роки	1 014	4 596	+453
	3–4 роки	203	1 424	+701
	4–5 років	439	2 325	+529
ЛУЦЬК				
Видано загалом віз «С»	95 065	121 091	+27	
Термін візи (тривалість)	До 1 року	50 556	22 321	+56
	1–2 роки	7 793	49 071	+530
	2–3 роки	712	4 452	+525
	3–4 роки	103	858	+733
	4–5 років	663	4022	+507
ЛЬВІВ				
Видано загалом віз «С»	234 323	232 228	-1	
Термін візи (тривалість)	2–5 роки	30 176	115 821	+283
	4–5 років	418	1225	+193

Зрозуміло, що візова лібералізація відбувається, проте низка проблем, пов'язаних з оформленням віз, і досі не вирішена, оскільки чіткої дати завершення процесу повної лібералізації візового режиму для України не існує.

Важливим чинником поживлення руху в межах транскордонного регіону також є впровадження угоди про малий прикордонний рух (рис. 4). Малий прикордонний рух – сприятливий чинник для туризму вихідного дня, закупівельного туризму, ностальгійного, культурного та паломницького туризму.

Кількість осіб, які 2009 р. перетинали кордон за дозволами на малий (місцевий) прикордонний рух, становила 5,4 %, 2013 р. – понад 50 %, а вже у четвертому кварталі 2015 р. – сягала 58 %, що свідчить про дієвість запровадження режиму малого прикордонного руху. Простежуємо також зростання величини видатків у межах малого прикордонного руху: у IV кварталі 2015 р. величина видатків зросла на 35,5 %, порівняно з аналогічним періодом попереднього 2014 р. (рис. 5).

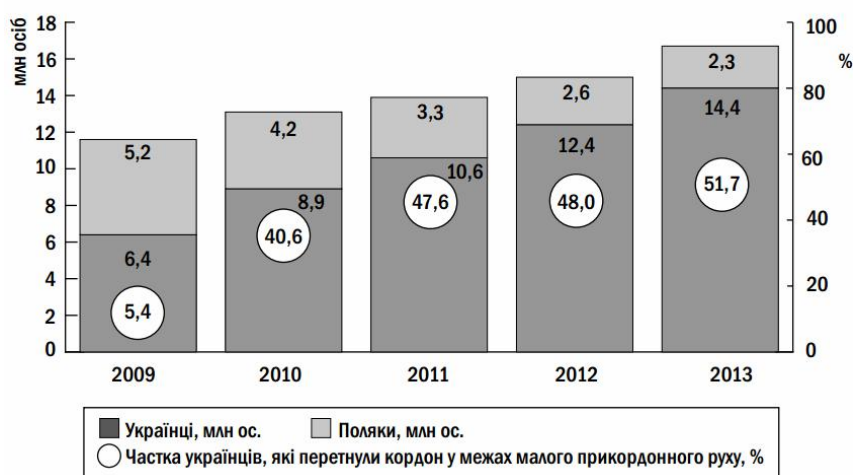

Рис. 4. Динаміка кількості осіб, які перетнули українсько-польський кордон, у тім числі в межах малого (місцевого) прикордонного руху (2009–2013 рр.) [2, с. 131]

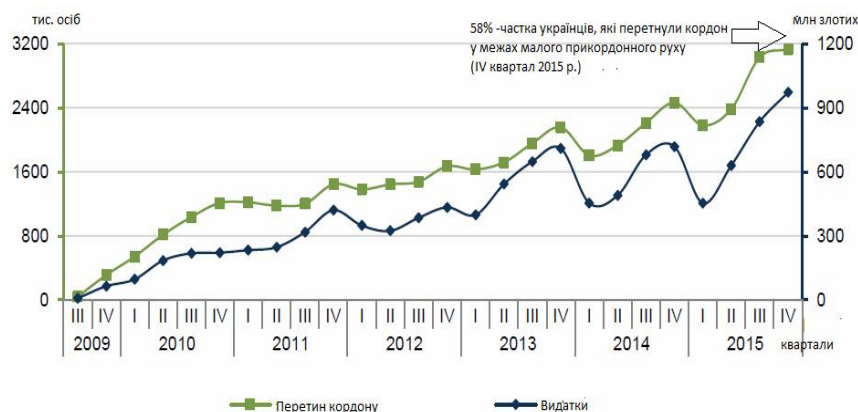

Рис. 5. Динаміка кількості осіб, які перетнули українсько-польський кордон, та їхніх витратків у межах малого (місцевого) прикордонного руху (2009–2015 рр.) [6]

Важливими формами транскордонного співробітництва у сфері туризму є участь у транскордонних програмах та реалізація транскордонних проектів. У програмах транскордонного співробітництва співпраця у галузі туризму посідає одне з вагомих місць, адже туризм для більшості регіонів є стратегічною сферою регіонального розвитку. Доцільність транскордонного співробітництва в туризмі обумовлюється високим ступенем залежності галузі від розміщення на відповідних територіях природно-рекреаційних об'єктів та стану довкілля, які формують туристичну привабливість території. Отже, у розвитку туризму на відповідних територіях зацікавлені регіони різних країн, які поєднані спільними туристичними об'єктами, проте розділені державним кордоном.

Зазначені форми транскордонного співробітництва дають змогу залучати значні фінансові ресурси міжнародних донорських програм та організацій у розвиток туристичної галузі прикордонних територій.

Україна має успішний досвід реалізації спільних транскордонних проектів у сфері туризму в межах Програми добросусідства Польща–Білорусь–Україна 2004–2006 рр. У структурі реалізованих проектів у рамках зазначеної транскордонної програми частка проектів за пріоритетом «туризм» становила 10 %. Це означає, що туризм вважають одним з ефективних стимуляторів розвитку транскордонних регіонів. Позитивним аспектом співробітництва в межах Програми добросусідства є те, що частину українсько-польських проектів реалізують з метою покращення туристичної інфраструктури, а це важливо для прикордонних регіонів України та Польщі. Серед таких проектів зазначимо: «Створення туристичної інформаційної інфраструктури у м. Львові» (2008–2010); «Створення міжнародної українсько-польської Асоціації провідників по Карпатам» (2007–2009); «Нова якість добросусідських відносин: розробка польсько-української регіональної транскордонної стратегії» (2007–2008).

На противагу Програмі 2004–2006 рр., частка проектів за напрямом розвитку туризму у Програмі добросусідства Польща–Білорусь–Україна 2007–2013 рр. збільшилася до 24 % (28 проектів), зокрема 18,8 % (22 проекти) – це виключно

українсько-польські проекти розвитку туризму в прикордонних регіонах України. У Програмі Транскордонного Співробітництва Польща–Білорусь–Україна (2007–2013) підписано 117 контрактів про співфінансування проектів, загальна вартість яких становить 174,1 млн євро: (1) 74 польсько-українські проекти (107,9 млн євро), (2) 14 тристоронніх проектів (7,7 млн євро) [7].

Незважаючи на позитивну динаміку туристичних обмінів, поступову візову лібералізацію та якісну зміну проектного двостороннього транскордонного співробітництва між Україною та Польщею, існують невирішені проблеми та перешкоди ефективному розвитку транскордонного туризму та транскордонного туристичного співробітництва:

1. Проблеми статистичного обліку транскордонних туристів, їхніх витрат, маршрутів руху, тривалості перебування.

2. Відсутність довготривалого комплексного науково обґрунтованого стратегічного програмування та фінансування розвитку туризму та рекреації як на рівні держави, так і прикордонних регіонів.

3. Нерозвиненість мережі туристичних інформаційних центрів (в Україні), вказівників, інформаційного облаштування вздовж автомагістралей.

4. Відсутність туристичних представництв України за кордоном (зокрема, й у Польщі).

5. Зanedбаний стан та недостатність фінансування та кваліфікованих спеціалістів для реставрації і відновлення історико-культурних, архітектурних пам'яток, раціонального використання та збереження туристично-рекреаційних і природних ресурсів в Україні.

6. Незадовільна якість комунальної, транспортної, фінансової, інформаційної інфраструктури та проблеми транспортної доступності.

7. Асиметричність візового режиму.

8. Недостатня кількість економічних (податкових та фінансово-кредитних) стимулів для розвитку туризму, туристично-рекреаційного бізнесу, залучення інвестицій у туристичну галузь.

Висновки. На сучасному етапі реалізації євроінтеграційної стратегії України міжнародне туристичне співробітництво прикордонних регіонів розглядають як структурно-секторальну форму євроінтеграції, імплементації європейських стандартів якості туристичних послуг та досвіду регулювання туризму. В двосторонньому туристичному співробітництві особливої вагомості набуває формування транскордонного туристичного ринку, а також інтенсифікація транскордонного туризму як виду міжнародного. Для подолання існуючих проблем у сфері транскордонного туризму та транскордонного туристичного співробітництва важлива активна участь держави, зокрема профільної служби. Оскільки транскордонне співробітництво загалом передбачає співробітництво місцевих громад сусідніх держав, особливої ваги набуває ініціативність громад, громадських організацій, туристичних підприємств та органів місцевого самоврядування в процесах налагодження взаємозв'язків та реалізації спільних туристичних проектів розвитку території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Логінов Якуб. Польща змінила візову практику в Україні, збільшивши частку «довгих віз» [Електронний ресурс] / Якуб Логінов // «Порт Європа», Європейська правда. – 25 березня 2015 р. – Режим доступу : <http://www.euointegration.com.ua/articles/2015/03/25/7032246/>.
2. Мікула Н. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : монографія / Н. Мікула, В. Засадко. – К. : НІСД, 2014. – 316 с. – ISBN 978-966-554-238-4.
3. Про туризм : Закон України № 324/95-ВР від 15.09.1995 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
4. Самойлов Юрій. Шенген: приводи для занепокоєння? [Електронний ресурс] / Юрій Самойлов // Український туризм. – 2016. – № 2. – Режим доступу : https://issuu.com/europewithoutbarriers/docs/ut_2016_02_shengen_4?e=24331207/34820189#search.
5. Статистика відвідуваності міського Центру туристичної інформації у 2015 р. Річний звіт [Електронний ресурс]. – С. 4 / Львівський міський Центр туристичної інформації. – Режим доступу : <http://www.touristinfo.lviv.ua/uk/b2b/TICD%20Statistics/2015/>.
6. Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w IV kwartale 2015 roku. Opracowanie sygnalne. Warszawa, marzec 2016 r. [Źródło elektroniczne] // Główny Urząd Statystyczny. – Dostęp : <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/ruch-graniczny-oraz-wydatki-cudzoziemcow-w-polsce-i-polakow-za-granica-w-czwartym-kwartale-2015-roku,13,8.html>.
7. State of play in the Programme [Electronic resource] // The Crossborderer. 2005. – 36 с. – Mode of access : http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/Crossborderer_winter_2015.pdf.

Стаття надійшла до редколегії 29.04.2016

Прийнята до друку 15.05.2016

CROSS-BORDER TOURISM BETWEEN UKRAINE AND POLAND: THE STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS

Yuliana Mihushchenko

*Regional Branch of National Institute for Strategic Studies in Lviv,
2a, Brativ Tershakivtsiv Str., Lviv, Ukraine, 79005, tel. (032) 275-00-31,
e-mail: miglyana2003@yahoo.com*

In the article the preconditions for the development of cross-border tourism between Ukraine and Poland considered, cross-border tourist cooperation analyzed, its forms and directions outlined, visa policy monitored and tourist exchanges between the two countries described. The study of cross-border tourism as priority direction of economic and investment activities in the border regions of Ukraine and Poland revealed a number of problems and obstacles to overcome which are important to consolidate the efforts of state and local governments and initiative and activity of local communities within the Ukrainian-Polish cross-border region.

Key words: cross-border tourism; cross-border cooperation; visa policy; local border traffic; tourists; cross-border programs and projects.

ТРАНСГРАНИЧНИЙ ТУРИЗМ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ПОЛЬШЕЙ: СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Юлиана Мигущенко

*Региональный филиал Национального института стратегических исследований
в г. Львове,
ул. Братъев Тершаковцев, 2а, г. Львов, Украина, 79005, тел. (032) 275 00-31,
e-mail: miglyana2003@yahoo.com*

Рассмотрены предпосылки развития трансграничного туризма между Украиной и Польшей, проанализировано трансграничное туристическое сотрудничество, очерчены его формы и направления, осуществлен мониторинг визовой политики и охарактеризованы туристические обмены между странами. Исследование развития трансграничного туризма как приоритетного направления экономической и инвестиционной деятельности в приграничных регионах Украины и Польши позволило выявить ряд проблем и препятствий, для преодоления которых важны консолидация усилий государственных и местных органов управления, а также инициативность и активность местных общин в пределах украинско-польского трансграничного региона.

Ключевые слова: трансграничный туризм; трансграничное сотрудничество; визовая политика; малое пограничное движение; турист; трансграничные программы и проекты.